

Το παιδί, η πόλη και τα μνημεία

Προσεγγίζοντας υπαίθρια γλυπτά και μνημεία: ενεργοί πολίτες για τον δημόσιο χώρο και την πολιτιστική κληρονομιά

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Το παιδί, η πόλη και τα μνημεία» αποτελεί πρωτοβουλία του Δήμου Αθηναίων και υλοποιείται από την Τεχνόπολη Δήμου Αθηναίων σε συνεργασία με τις Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Α΄ Αθήνας, και με την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών (διά του Γραφείου Διασύνδεσης της Σχολής). Τελεί υπό την αιγίδα της προέδρου της Δημοκρατίας.

Συγγραφή, σύνθεση πρότασης:

Δημοπούλου Μαρία, υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Α΄ Αθήνας

Καλλιόπη Κύρδη, υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων, Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Α΄ Αθήνας

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό αποτελεί τμήμα του ετήσιου προγράμματος «Το παιδί, η πόλη και τα μνημεία» που υλοποιείται σε σχολεία της Αθήνας από το 2016. Μεγάλο μέρος του εκπαιδευτικού υλικού έχει αντληθεί από τον *Οδηγό εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση**, βιβλίο του προγράμματος για εκπαιδευτικούς, και έχει προσαρμοστεί και διαμορφωθεί ώστε να μπορεί να υλοποιηθεί σε επτά διαδοχικά εργαστήρια, από κάθε σχολείο της χώρας, με έμφαση στην καλλιέργεια δεξιοτήτων. Η έκταση των προτάσεων σε κάθε εργαστήριο επιτρέπει στον/την εκπαιδευτικό να κάνει επιλογές, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα της σχολικής ομάδας του.

* Δημοπούλου. Μαρία, Κύρδη, Καλλιόπη και Σβορώνου, Ελένη (2018). *Το Παιδί, η Πόλη και τα Μνημεία. Οδηγός εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Τεχνόπολις Δήμου Αθηναίων. και Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς. Διαθέσιμο στο <https://kids4thecity.gr/odigos-programmatos/>

Ο δημόσιος χώρος

Ο δημόσιος αστικός χώρος είναι δημιούργημα της κοινωνίας που τον διαμόρφωσε και τον χρησιμοποιεί. Πλατείες, πάρκα, παιδικές χαρές, κήποι, δρόμοι, πεζοδρόμια είναι τόποι που τους μοιραζόμαστε και καθορίζουν την εικόνα της πόλης. Εκεί κυκλοφορούμε, συναντιόμαστε, επικοινωνούμε, διασκεδάζουμε, ξεκουραζόμαστε, αθλούμαστε, γιορτάζουμε αλλά και διαμαρτυρόμαστε. Εκεί πολλοί ασκούν εμπορικές και άλλες επαγγελματικές δραστηριότητες. Είναι χώροι συνδυσασμένοι με τη ζωή μας που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της συλλογικής μνήμης.

Στους χώρους αυτούς αποτυπώνεται η αισθητική και η ευαισθησία της κάθε εποχής. Αλλά και η πολιτική ζωή. Οι δημόσιοι χώροι, το μέγεθός τους και η διαμόρφωσή τους, ιστορικά έχουν σχέση με το πολίτευμα, καθώς και με το είδος των πολιτών που κάθε πολιτεία επιδιώκει. Ο δημόσιος χώρος, επομένως, και η λειτουργία του είναι, εν πολλοίς, καθρέφτης του πολιτεύματος. Ας φανταστούμε τις συζητήσεις στην Αρχαία Αγορά της Αθήνας, ας σκεφτούμε τις παρελάσεις στην Κόκκινη Πλατεία της Μόσχας... Από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα, βασιλιάδες, αυτοκράτορες, υπουργοί, δήμοι, όλοι οι αρμόδιοι φορείς, έδιναν ιδιαίτερη σημασία στη διαμόρφωση των δημόσιων ελεύθερων χώρων. Συναντάμε στην παγκόσμια ιστορία δημόσιους χώρους όπου οι κάτοικοι των πόλεων έδωσαν το δικό τους στίγμα· για παράδειγμα, η γωνιά του ομιλητή στο Χάιντ Πάρκ του Λονδίνου, η «Μικρή Βουλή» του Ζαππείου, η πλατεία «Κλαυθμώνος» που πήρε το όνομά της επειδή εκεί, μπροστά από το Υπουργείο Οικονομικών, μαζεύονταν οι απολυμένοι δημόσιοι υπάλληλοι μετά από κάθε εκλογική αναμέτρηση για να διαμαρτυρηθούν για την απόλυσή τους. Η αισθητική τους, η συντήρησή τους, ο συνολικός χαρακτήρας και το ύφος τους, έχει άμεση σχέση με τη συμπεριφορά των πολιτών μέσα σε αυτούς, τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Ο δημόσιος χώρος, με αυτή την έννοια, διαπαιδαγωγεί. Διαμορφώνει τους πολίτες, εμπνέει σεβασμό στα κοινά αγαθά και τη δημόσια ζωή ή, αντίθετα, ενθαρρύνει την αυθαιρεσία, την αντικοινωνική συμπεριφορά, ακόμα και την παραβατικότητα.

Οι πόλεις στις οποίες ζούμε σήμερα, όμως, είναι εντελώς διαφορετικές από εκείνες του παρελθόντος. Κάποτε ο δημόσιος χώρος ήταν η κεντρική πλατεία, ο κεντρικός δρόμος, η «δημοσιά», ή, στις νεότερες εκδοχές του, το βουλεβάρτο αλλά και η στοά (λ.χ., η χαρακτηριστική στοά στην πλατεία Λιστόν στην Κέρκυρα). Σήμερα ο δημόσιος χώρος είναι πλέγμα τόπων που παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία ως προς τη μορφή και τη χρήση τους. Σε αυτό το πλέγμα δημιουργείται η κοινότητα. Ο δημόσιος χώρος λειτουργεί στις τρεις διαστάσεις και διαμορφώνεται τόσο από τα κτήρια που τον περιβάλλουν και τα τρισδιάστατα στοιχεία σε

αυτόν (φωτιστικά, γλυπτά, δέντρα, κ.λπ.), όσο και από τους ίδιους τους ανθρώπους που τον χρησιμοποιούν και τον «ζουν» καθημερινά.

Πολλά και ποικίλα θέματα θέτει σήμερα ο δημόσιος χώρος των πόλεων: διαθεσιμότητα ελεύθερων χώρων πρασίνου, πλατείες, καθαριότητα, ασφάλεια, ποιότητα αέρα, θόρυβος, κυκλοφοριακό, προσβασιμότητα από ΑΜΕΑ, άστεγοι, αδέσποτα, κ.ά. Η έκφραση «ποιότητα ζωής στην πόλη» χρησιμοποιείται συχνά για να εκφράσει το σύνολο των καίριων αυτών ζητημάτων. Το αίτημα για βελτίωση της ποιότητας ζωής στις πόλεις διατυπώνεται διαρκώς.

Μιλώντας για τον δημόσιο χώρο στις πόλεις, αξίζει ιδιαίτερη αναφορά στις πλατείες, όπου και συχνά τοποθετούνται τα πιο σημαντικά γλυπτά της πόλης. Όταν ανακαλούμε τις αναμνήσεις μας από μια πόλη, συχνά θυμόμαστε τις πλατείες της (είναι αδύνατο να μιλήσεις για τη Ρώμη, λ.χ., και να μη φέρεις στο νου σου μια «riazza» της). Είτε εξαιτίας του μεγέθους είτε λόγω της θέσης τους στον αστικό ιστό, οι πλατείες αποτελούν εκτεταμένους χώρους με σαφές περίγραμμα, χωρίς να εξαρτώνται άμεσα από τα περιβάλλοντα κτήρια. Οι πλατείες είναι χώροι ανοιχτοί προς τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος. Η φύση διεισδύει στο δομημένο περιβάλλον και ο περιπατητής στην πόλη προσανατολίζεται. Είναι αυτόνομες στον ιστό της πόλης, και συγχρόνως κομμάτι του.

«Δοχεία εν αναμονή περιεχομένου» έχουν χαρακτηριστεί οι πλατείες. Η αναμονή αυτή αποτελεί το δυναμικότερο χαρακτηριστικό τους. Μοιάζουν με υπαίθριο δωμάτιο, με κέλυφος έτοιμο να δεχτεί αυτό το «κάτι» που θα τους δώσει ταυτότητα, θα τους γεμίσει από δημόσια ζωή. Μια πλατεία είναι συνηθισμένος τόπος για να δώσουμε ραντεβού. Η χιουμοριστική ατάκα από τηλεοπτική σειρά «Πάμε πλατεία;» εκφράζει ίσως ανάγλυφα αυτόν τον «εν αναμονή» συμβάντων και νοήματος τόπο που είναι η πλατεία.

Οι πλατείες έχουν ιστορική μνήμη. Όταν ανατρέξει κανείς σε παγκόσμιο επίπεδο, διαπιστώνει ότι πολλές στιγμές της Ιστορίας αποτυπώθηκαν σε πλατείες. Εκεί έγιναν επαναστάσεις, εξεγέρσεις, στέψεις βασιλιάδων και άλλα σημαντικά γεγονότα, παράλληλα με την ιστορική εξέλιξη του ίδιου του χώρου της πλατείας. Όπως η πλατεία Συντάγματος που πήρε το όνομά της από την απαίτηση λαού και στρατιωτικής φρουράς να παραχωρηθεί Σύνταγμα από τον Όθωνα, το 1843, ή η πλατεία Τιεν Αν Μεν, στο Πεκίνο, η μεγαλύτερη πλατεία του κόσμου και σύμβολο του μαοϊκού καθεστώτος, που οι φοιτητές μετέτρεψαν σε σύμβολο διαμαρτυρίας και εξέγερσης.

Από το Δημοπούλου, Μ., Κύρδη, Κ. και Σβορώνου, Ε. (2018) *Το Παιδί, η Πόλη και τα Μνημεία. Οδηγός για Εκπαιδευτικούς*. Αθήνα: Τεχνόπολις Δήμου Αθηναίων. και Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς. Διαθέσιμο στο <https://kids4thecity.gr/odigos-programmatos/>

Περίγραμμα του περιεχομένου του προγράμματος και παιδαγωγικοί στόχοι

Με αφορμή δημόσια υπαίθρια γλυπτά ή μνημεία της περιοχής τους, οι μαθητές/ήτριες:

- προσεγγίζουν τις έννοιες της ιστορικής μνήμης και της πολιτιστικής κληρονομιάς όπως καταγράφονται στον δημόσιο χώρο,
- γνωρίζουν την έννοια και τη σημασία του δημόσιου χώρου,
- διερευνούν τη σύνδεση μνημείων, δημόσιων γλυπτών και οδωνυμίων με την πόλη (την περιοχή) και την ιστορία της
- παρακινούνται να ενδιαφερθούν για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και των δημόσιων αγαθών και να αναλάβουν πρωτοβουλίες για την υπεράσπισή τους.

Σκοπός είναι οι μαθητές/ήτριες να αποκτήσουν επίγνωση και να ευαισθητοποιηθούν σε ζητήματα που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά και τον δημόσιο χώρο. Να γνωρίσουν και να αναγνωρίσουν τις επιπτώσεις των βανδαλισμών σε δημόσια έργα τέχνης, σε μνημεία, στον δημόσιο χώρο, γενικότερα στην ποιότητας ζωής μας.

Επιπλέον επιδιώκεται η υιοθέτηση καλών πρακτικών στη σχέση τους με τον δημόσιο χώρο, η ανάληψη δράσης για την υιοθεσία ενός μνημείου και η διάχυση της ιδέας στην τοπική κοινότητα. Παράλληλα καλλιεργούνται το συναίσθημα του ανήκειν και η υπευθυνότητα, προωθούνται η συμμετοχή, η συστηματική διεκδίκηση, η φροντίδα για τα κοινά και η ελευθερία γνώμης και έκφρασης, συστατικά στοιχεία της ιδιότητας του ενεργού πολίτη.

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει επτά βιωματικά, συμμετοχικά εργαστήρια.

Στοχευόμενες δεξιότητες

- Δεξιότητες μάθησης: κριτική σκέψη, επικοινωνία, συνεργασία, δημιουργικότητα
- Παραγωγική μάθηση μέσω των τεχνών και της δημιουργικότητας
- Δεξιότητες ζωής: Πολιτειότητα, ενσυναίσθηση και ευαισθησία, ανθεκτικότητα, υπευθυνότητα, πρωτοβουλία, οργανωτική ικανότητα

- MIT: Δεξιότητες της τεχνολογίας και της επιστήμης: Προώθηση του γραμματισμού στα μέσα (media literacy), Ενίσχυση των δεξιοτήτων ανάλυσης και παραγωγής περιεχομένου σε έντυπα μέσα μέσω της παραγωγής πρωτότυπου υλικού από τα ίδια τα παιδιά
- Δεξιότητες του νου: Ανάπτυξη ικανότητας επίλυσης προβλημάτων, στρατηγική σκέψη (οργανώνοντας εκστρατείες ενημέρωσης της σχολικής κοινότητας), κατασκευές, αναστοχασμός

Οι μαθητές/-ήτριες ενημερώνονται από την αρχή για τις στοχευόμενες δεξιότητες και τα κριτήρια με τα οποία θα αυτό- και ετερο- αξιολογηθούν.

α. Ικανότητες και δεξιότητες: στην επικοινωνία, τη συνεργασία, τη δημιουργική και κριτική τους σκέψη, ψηφιακές δεξιότητες

β. Στάσεις, π.χ. τη στάση απέναντι στη διαδικασία της μάθησης

γ. Γνώσεις στο υπό επεξεργασία θέμα.

1^ο Εργαστήριο

2 διδακτικές ώρες

Εμείς και τα υπαίθρια γλυπτά και μνημεία

A.1. Εισαγωγή στο θέμα (5΄)

Ο/η εκπαιδευτικός ενημερώνει τους μαθητές/ήτριες ότι στα επόμενα επτά (7) Εργαστήρια Δεξιότητων θα ασχοληθούν, με αφορμή τα μνημεία και τα δημόσια γλυπτά, με τη γνώριμία της πολιτιστικής / ιστορικής κληρονομιάς της γειτονιάς τους ή της περιοχής τους). Μέσα από τα εργαστήρια θα προσπαθήσουν όλοι μαζί να ανακαλύψουν και να καταγράψουν υλικά στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς και ιστορικής μνήμης στην περιοχή τους, να επιλέξουν ένα από αυτά, να το γνωρίσουν, να το συνδέσουν με την ιστορία και τον πολιτισμό, να ερευνήσουν την κατάσταση στην οποία βρίσκεται, τις φθορές του, και να πάρουν πρωτοβουλίες προστασίας του.

A.2. Γλυπτική και βιωματικές εμπειρίες. Συζήτηση (40΄)

Υλικά: Χαρτί του μέτρου, φωτογραφίες διαφορετικών γλυπτών (προτομή, ανδριάντας, σύμπλεγμα, σύνθεση, κ.ά. Παραδείγματα προς αξιοποίηση στο τέλος του κεφαλαίου Α)

Προτείνεται στους μαθητές/ήτριες να φέρουν στο σχολείο βιβλία, καρτ ποστάλ, φωτογραφίες που εικονίζουν αγάλματα, γλυπτά δημόσιου χώρου και μνημεία.

Ο/η εκπαιδευτικός συζητά με τα παιδιά για τη γλυπτική και τα γλυπτά και τις σχετικές εμπειρίες τους, αξιοποιώντας τις φωτογραφίες, προκειμένου να παρατηρήσουν τα διαφορετικά είδη γλυπτών, τα διαφορετικά υλικά, την ποικίλη θεματολογία, τις διαφορετικές τεχνολογίες. Τα βοηθά να γνωρίσουν τι είναι άγαλμα, γλυπτό, σύμπλεγμα, προτομή, κ.λπ. και να κατηγοριοποιήσουν τις φωτογραφίες.

Ενδεικτικές ερωτήσεις για τη συζήτηση

- Ποιος θυμάται ένα άγαλμα που έχει δει; Τι απεικονίζει; Πού βρίσκεται; Μπορείς να το αναπαραστήσεις;
- Από τι υλικό είναι φτιαγμένο;
- Γιατί άραγε να το έφτιαξαν; Καταγράψτε τις ιδέες σας.
- Τι μπορεί να σημαίνει η λέξη άγαλμα; Πώς ονομάζεται αυτός που φτιάχνει αγάλματα;
- Μπορείτε να σκεφτείτε γιατί η τέχνη αυτή ονομάζεται γλυπτική;
- Εκτός από ανθρώπους τι άλλο μπορεί να αναπαριστά ένα γλυπτό;

- Έχετε φτιάξει κάτι που θα το θεωρούσατε γλυπτό; (Από άμμο στην παραλία, από πλαστελίνη, από πηλό ή άλλο υλικό)
- Αν έχετε επισκεφθεί το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, το Μουσείο της Ακρόπολης ή άλλο μουσείο, θυμηθείτε ένα άγαλμα που σας εντυπωσίασε. Πού μπορεί να βρισκόταν πριν μπει στο μουσείο; Καταγράψτε τις ιδέες σας.
- Μπορεί να δούμε ένα αρχαίο άγαλμα έξω στην πόλη ή ένα σύγχρονο άγαλμα σε ένα μουσείο; Καταγράψτε τις σκέψεις σας.

Αν υπάρχει κάποιο γλυπτό στην αυλή του σχολείου ή στον σχολικό χώρο ευρύτερα (π.χ. στο γραφείο του διευθυντή) οι μαθητές/ήτριες αξιοποιούν αυτό το γεγονός και κάνουν μια μικρή έρευνα γι' αυτό.

A.3. Γλυπτά του δημόσιου χώρου και βιωματική εμπειρία /Δημιουργική έκφραση (25')

Ενδεικτικές ερωτήσεις

- Θυμάστε ένα άγαλμα ή γλυπτό που έχετε δει στη γειτονιά, σε μια πλατεία, σε ένα πάρκο, στην πόλη;
- Γιατί νομίζετε ότι βρίσκεται εκεί;
- Σε τι κατάσταση βρίσκεται; Έχετε παρατηρήσει κάποια προβλήματα;

Δημιουργική δραστηριότητα: Πού θα τοποθετούσατε ένα γλυπτό; Πώς το σκεφτήκατε;

Οι μαθητές/ήτριες, αξιοποιώντας τις καταγραφές τους, καθώς και το οπτικό υλικό, σε μισό A4 κάνουν το σκαρίφημα ενός γλυπτού και απαντούν γραπτά κάτω από το σκίτσο τους.

Οι ζωγραφιές και οι καταγραφές τους αρχικά τοποθετούνται στο portfolio ως αποτέλεσμα του 1^{ου} Ε.Δ.

A.4. Ο εξελισσόμενος χάρτης των εμπειριών (15')

Προτείνεται καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος να υπάρξει διακριτή γωνιά στην τάξη, όπου θα αναρτώνται οι εργασίες των μαθητών/τριών καθώς αυτές εξελίσσονται, οι εικαστικές δημιουργίες, οι φωτογραφίες, τα κείμενα, οι βιωματικοί χάρτες που θα προκύψουν από την έρευνα και την αποτύπωση στη γειτονιά. Μπορεί να ετοιμαστεί μια βάση από χαρτί του μέτρου ή από λινάτσα, και όσα υλικά σταδιακά αναρτώνται να συνδέονται μεταξύ τους με χρωματιστές γραμμές ή νήματα ή λέξεις, ώστε να προκύπτει ένα εικαστικά ενδιαφέρον αποτέλεσμα. Τα παιδιά μπορούν να επιστρέφουν και να συμπληρώνουν νέα στοιχεία, να κάνουν καινούριες συνδέσεις. Στον χώρο αυτό καλό είναι να προβλέπεται χώρος για κάθε ομάδα χωριστά.

Το εποπτικό αυτό υλικό θα τους δώσει τη δυνατότητα να παρακολουθούν την εξέλιξη του προγράμματος, να έχουν στη διάθεσή τους το σύνολο της δουλειάς τους, να κάνουν συνδυασμούς, να αναστοχάζονται κριτικά και να διατυπώνουν σκέψεις και συμπεράσματα για πληροφορίες και για ερευνητικά δεδομένα που θα έχουν συλλέξει.

- Οι μαθητές/ήτριες, σε ομάδες, αποτυπώνουν σε χαρτί του μέτρου τις πρώτες τους καταγραφές από τα ερωτήματα που συζητήθηκαν, καθώς και σχέδια, σκέψεις, συναισθήματα. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να βοηθήσει τη διαδικασία με κάποιες φράσεις - έναυσμα, όπως: *Αν ήμουν άγαλμα...*, *Αν ήμουν γλύπτης...*, *Το γλυπτό που θυμάμαι είναι το... γιατί...* Κάθε ομάδα γράφει της όνομά της και τα ονόματα συμμετεχόντων, το παρουσιάζει στην ολομέλεια της τάξης, το αναρτά στη γωνιά του προγράμματος.

A.5. Αξιολόγηση εργαστηρίου (5')

Τα παιδιά γράφουν σε post-it μια σκέψη τους ή ένα συναίσθημα για όλα αυτά που έμαθαν ή ένωσαν στο πρώτο εργαστήριο. Τα επικολλούν στο χάρτη των εμπειριών.

Ενδεικτικές φωτογραφίες για αξιοποίηση από γλυπτά που βρίσκονται στο Δήμο Αθηναίων

Δισκοβόλος,
Κωνσταντίνος
Δημητριάδης.
Απέναντι από το
Παναθηναϊκό Στάδιο

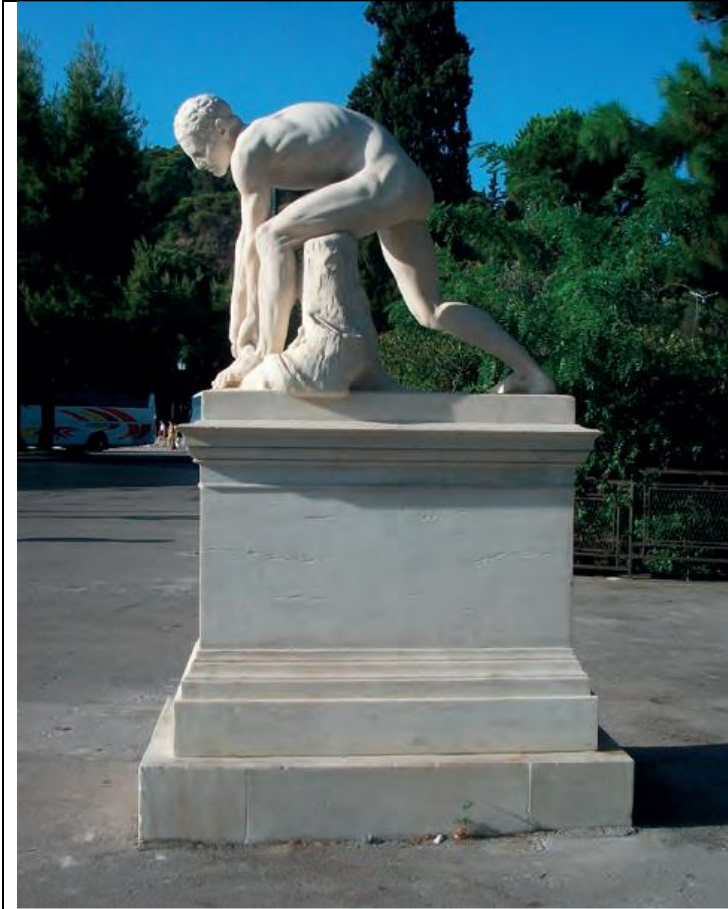
Μαντώ Μαυρογένους,
Νικόλαος Κουβαράς.
Πεδίο Άρεως

Μαζικοποίηση,
Γιώργος Λάμπρου.
Πάρκο Ριζάρη

Δρομέας, Κώστας
Βαρώτσος. Λεωφόρος
Βασιλίσσης Σοφίας

Ο Ξυλοθραύστης,
Δημήτριος Φιλιππότης.
Ζάππειο

Σκύλος,
Ευρυπίδης Βαβούρης.
Πεζόδρομος Φωκίωνος
Νέγρη

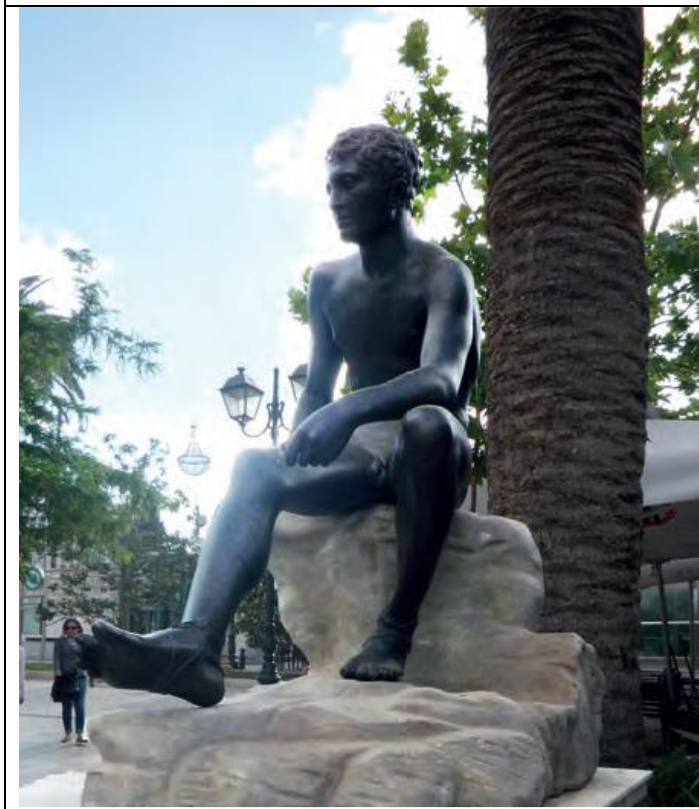
Ο Θησεύς σώζων την
Ιπποδάμειαν,
Γιοχάνες Πφουλ.
Πλατεία Βικτωρίας

Κωνσταντίνος Κανάρης,
Λάζαρος Φυτάλης. πλατεία
Κυψέλης

Κερδῶος και Φιλῶξενος
Ερμῆς,
Αλέκος Φασιανός.
Αιόλου και Βύσσης

Ερμῆς αναπαυόμενος,
ἀγνωστος καλλιτέχνης.
Πλατεία Συντάγματος

2^ο Εργαστήριο

2 διδακτικές ώρες

Η γειτονιά: δημόσιοι χώροι, υπαίθρια γλυπτά, μνημεία, σημεία ενδιαφέροντος

B.1. Χαρτογραφώντας στην τάξη την γειτονιά (60’)

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους/τις μαθητές/ήτριες να παρατηρήσουν τη διαδρομή τους και να καταγράψουν όσα στοιχεία θεωρούν σημαντικά.

Οι μαθητές/ήτριες συζητούν στην τάξη για τη γειτονιά τους και ορίζουν τα στοιχεία που τη χαρακτηρίζουν. Αναφέρουν όσα συναντούν στην καθημερινότητά τους και θεωρούν σημαντικά: πλατεία, γλυπτά, χώρους πρασίνου, μνημεία, εκκλησία, τα είδη των σπιτιών, ιδιαίτερα κτήρια, χώρους άθλησης ...

Ενδεικτικές ερωτήσεις:

- Πώς ονομάζεται ο δρόμος όπου μένουν; Άλλοι δρόμοι στη διαδρομή τους;
- Τι συναντούν στη διαδρομή τους από το σπίτι στο σχολείο;
- Τι βρίσκει κάθε παιδί πιο ενδιαφέρον σε αυτή τη διαδρομή;
- Πού πηγαίνουν -αν πηγαίνουν- για παιχνίδι στη γειτονιά;

Προχωρούν στο πρώτο σκαρίφημα των διαδρομών τους. Σε χαρτί του μέτρου, με κέντρο το σχολείο, κάθε μαθητής/ήτρια με τη σειρά σχεδιάζει τη διαδρομή του/της και γράφει ή σχεδιάζει τα σημαντικά σημεία της, τα ονόματα των δρόμων, την πλατεία, το πάρκο, το γλυπτό...

Συναντούν συμμαθητές/ήτριές τους σε αυτή τη διαδρομή; Κάθε παιδί του οποίου το όνομα αναφέρεται από άλλο/η μαθητή/ήτρια σηκώνεται με τη σειρά του και προσθέτει τη διαδρομή του, προσπαθώντας να περιλάβει το σημείο συνάντησής τους.

Έτσι, βάσει των διαδρομών τους, δημιουργείται ένας «χάρτης» με σημαντικά σημεία της γειτονιάς και ονόματα οδών. Σε αυτό το σκαρίφημα προσθέτει ο εκπαιδευτικός τη δική του διαδρομή στη γειτονιά.

Ο/η εκπαιδευτικός καταγράφει παράλληλα σε πίνακα τα στοιχεία που οι μαθητές/ήτριες θεωρούν σημαντικά, προσθέτοντας ένδειξη για κάθε μαθητή που αναφέρεται στο ίδιο σημείο. Για παράδειγμα, 7 Χ, αν επτά παιδιά θεωρούν σημαντικό το ίδιο κτήριο.

Κάνουν έναν κατάλογο με τα ονόματα των δρόμων που ανέφεραν. Θα αξιοποιήσουν την καταγραφή σε επόμενο εργαστήριο.

B.2. Επιχειρηματολογώντας για το πιο ενδιαφέρον γλυπτό ή μνημείο (20΄)

Στη συνέχεια εντοπίζουν τα σημεία όπου υπάρχουν γλυπτά ή μνημεία. Αν δεν υπάρχει κάποιο υπαίθριο δημόσιο γλυπτό σε κοντινή απόσταση, αναζητούν σε ευρύτερο κύκλο. Εναλλακτικά σημειώνουν μνημεία, αν υπάρχουν στην περιοχή. Αν τα υπαίθρια γλυπτά ή μνημεία είναι περισσότερα, οι μαθητές/ήτριες προτείνουν ποιο ή ποια τους ενδιαφέρουν περισσότερο, υποστηρίζοντας την επιλογή τους με επιχειρήματα. Πού θα ξεναγούσαν κάποιον που δεν είναι από τη γειτονιά; Γιατί είναι σημαντικό το στοιχείο που διάλεξαν;

Τα παιδιά συζητούν τον χάρτη τους. Μια πρόταση θα ήταν να τοποθετηθεί σε φελιζόλ, να σημάνουν οι μαθητές/ήτριες τα σημαντικά σημεία με πινέζες και να ενώσουν τις διαδρομές σπίτι-σχολείο με χρωματιστά νήματα.

B.3. Αξιολόγηση εργαστηρίου (10΄)

Τα παιδιά γράφουν σε post it μια σκέψη τους για το πώς τους φάνηκε η δραστηριότητα κατασκευής του χάρτη των εμπειριών και για το κλίμα συνεργασίας στη διάρκεια της κατασκευής του.

Χαρτογράφηση
από
Νηπιαγωγείο
της Αθήνας

3^ο Εργαστήριο

2 διδακτικές ώρες

Έρευνα στη γειτονιά

Γ.1. Επίσκεψη στο δημόσιο υπαίθριο γλυπτό ή το μνημείο: καταγραφές

- Κατά την επίσκεψη προτείνεται να αξιοποιηθεί το φύλλο εργασίας «Παρατήρηση στο πεδίο» (βλ. Παράρτημα 1) και το φύλλο εργασίας «Προσεγγίζοντας το γλυπτό ως έργο τέχνης» (βλ. Παράρτημα 2).

Το επόμενο βήμα είναι η έξοδος από το σχολείο στη γειτονιά με τον πραγματικό χάρτη.

Η ομάδα θα πρέπει να έχει μαζί της:

- Χάρτη της γειτονιάς, ένα αντίτυπο για κάθε μαθητή/ήτρια ή για μικρές ομάδες
- Φωτογραφική μηχανή, ή τάμπλετ, ή άλλο μέσο φωτογράφισης ή βιντεοσκόπησης
- Αν υπάρχει η δυνατότητα, μέσο ηχογράφησης (κασετόφωνο, τάμπλετ κ.ά.)

Οι μαθητές/ήτριες ξεναγούν τον/την εκπαιδευτικό στις διαδρομές τους.

Πηγαίνουν στον χώρο όπου βρίσκεται το γλυπτό και το προσεγγίζουν πολυαισθητικά. Το παρατηρούν, συζητούν για τη μορφή του, τι απεικονίζει, το υλικό κατασκευής του. Αναζητούν στο βάθρο το όνομά του, το όνομα του καλλιτέχνη που το έφτιαξε και όποιες άλλες πληροφορίες τυχόν υπάρχουν. Ερευνούν γύρω του αν υπάρχουν άλλα στοιχεία πληροφοριακά για την τοποθέτησή του και τη συντήρησή του.

Το αναπαριστούν με τα σώματά τους. Το φωτογραφίζουν από διαφορετικές οπτικές γωνίες και υπολογίζουν το ύψος του. Αν επιτρέπεται, το αγγίζουν. Αν εικονίζεται πρόσωπο, διατυπώνουν υποθέσεις για τα συναισθήματα που δείχνει η έκφρασή του. Εκφράζουν με λέξεις τα συναισθήματα που τους προκαλεί. Δίνουν έναν δικό τους τίτλο. Το φαντάζονται σε διαφορετικό περιβάλλον. (Φύλλο εργασίας «Προσεγγίζοντας το γλυπτό ως έργο τέχνης», Παράρτημα 2)

Ηχογραφούν τους ήχους του χώρου, δημιουργώντας το ηχοτοπίο του.

Ανοίγουν το βλέμμα τους στον δημόσιο χώρο που περιβάλλει το γλυπτό. Πώς «συνομιλεί» το γλυπτό με το περιβάλλον του; Με τα κτήρια που περιβάλλουν την πλατεία; Επιβάλλεται ή εξαφανίζεται στον χώρο;

Συζητούν και καταγράφουν την κατάστασή του. Είναι φροντισμένο, βρόμικο, εγκαταλειμμένο, έχει φθορές φυσικές ή από ανθρώπινες παρεμβάσεις; Λείπουν κομμάτια, υπάρχουν γραμμένα συνθήματα, γκράφιτι ή χρώμα, υπάρχουν σκουπίδια, ενημερωτικές ταμπέλες; (Βλ. φύλλο εργασίας, Παράρτημα 1).

Γ.2. Έρευνα στους χρήστες του χώρου και τους περιοίκους

Διερευνούν τις γνώσεις των γειτόνων για το γλυπτό και τις καταγράφουν ή τις ηχογραφούν.

Ενδεικτικά ερωτήματα:

- Τι ξέρουν για το γλυπτό;
- Πώς συνδέεται με την ιστορία της γειτονιάς;
- Πώς δέχτηκαν οι κάτοικοι την έλευση του γλυπτού;
- Μήπως υπήρξαν αντιδράσεις;
- Μήπως μεταφέρθηκε εδώ από άλλο σημείο της πόλης;
- Τι τους αρέσει και τι όχι σε αυτόν τον χώρο;

Σημειώνουν τα ερωτήματά τους για το ίδιο το έργο, προκειμένου να αναζητήσουν απαντήσεις αργότερα.

Γ.3. Ανοίγοντας το βλέμμα στον περιβάλλοντα χώρο

Ποιες είναι οι χρήσεις του περιβάλλοντα χώρου; Ποια είναι η κατάστασή του; Υπάρχουν παγκάκια; κατάλληλος φωτισμός; Υπάρχουν επικίνδυνα σημεία; Πρόσβαση για όλους;

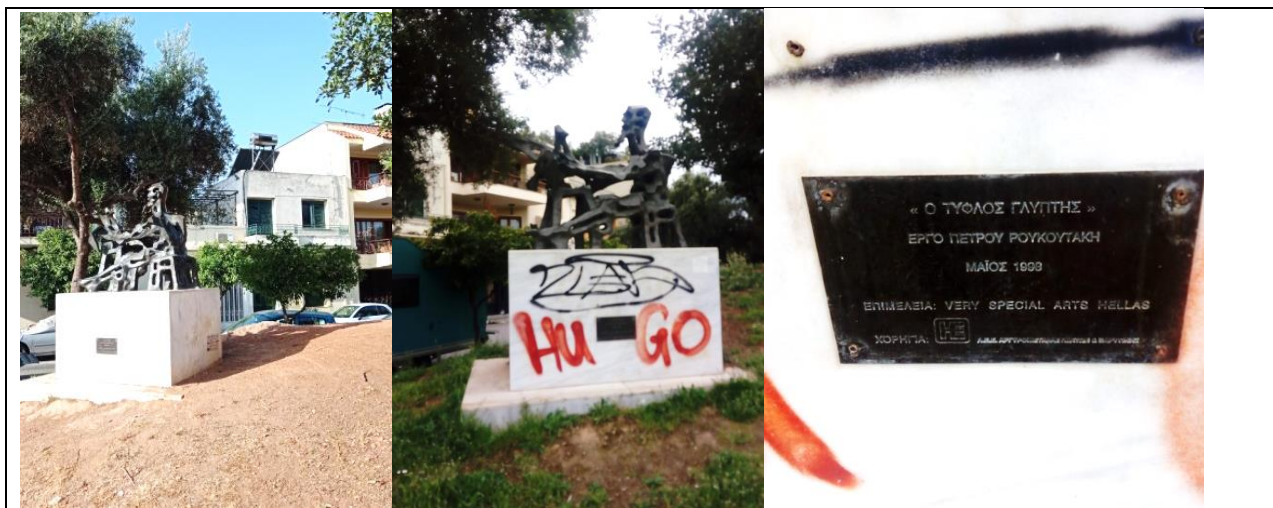
Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει την εφαρμογή Greenspaces, από την ομώνυμη ιστοσελίδα του WWF: Greenspaces.gr (<http://www.greenspaces.gr>).

Εξηγεί ότι στην εφαρμογή (app) οι πολίτες καταγράφουν χώρους πρασίνου, πλατείες και παιδικές χαρές και τις αξιολογούν με κριτήρια το πράσινο, την καθαριότητα, τις υποδομές. Είναι μια βάση δεδομένων για να βρίσκουμε οάσεις πρασίνου στις πόλεις αλλά και μέσο πίεσης για να τις διατηρούμε καθαρές και φροντισμένες. Προτείνεται η συμπλήρωση της έντυπης φόρμα καταγραφής, για να αξιολογήσει η τάξη την πλατεία γύρω από το γλυπτό. Στη συνέχεια ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να περάσει την αξιολόγηση στο app εφόσον το κατεβάσει σε κινητό ή tablet, επί τόπου. Η έντυπη φόρμα περιέχεται σε παράρτημα στο: *Το Παιδί, η Πόλη και τα Μνημεία. Οδηγός εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*, διαθέσιμο στο <https://kids4thecity.gr/odigos-programmatos/>

Γ.4. Δημιουργική αφήγηση

Δίνουν λόγο στο γλυπτό και αναπτύσσουν «διάλογο» μαζί του. Τι θα τους έλεγε για όσα βλέπει γύρω του; Για όσα έχει δει παλιότερα; Τι θα έκανε αν ζωντάνευε;

Χαρτογραφούν πρόχειρα το πάρκο ή την πλατεία με το γλυπτό της, κρατώντας σημειώσεις στο σκαρίφημά τους.

Ο τυφλός γλύπτης, Πέτρος Ρουκουτάκης. Πετράλωνα

Σημείωση: Το υλικό από τις καταγραφές των παιδιών, τις απαντήσεις των περιοίκων και η δημιουργική αφήγηση (σε γραπτή μορφή), σε πρώτη φάση προστίθενται στον *χάρτη εμπειριών*, και στη συνέχεια στα portfolio τους.

Αξιολόγηση εργαστηρίου (5')

Τα παιδιά αναστοχάζονται την έξοδό τους στη γειτονιά: Τι έκαναν; Τι γνώρισαν καλύτερα; Τι αισθάνθηκαν όταν έκαναν τις δημιουργικές δραστηριότητες; Συνεργάστηκαν; και σε τι βοήθησε η συνεργασία; Τι έμαθαν από την επικοινωνία με τους περιοίκους; Πόσο συμμετείχαν στις ομαδικές δραστηριότητες;

4^ο Εργαστήριο

2 διδακτικές ώρες

Εμβαθύνοντας την έρευνα

Δ.1. Αναζήτηση στοιχείων (50')

Αναζητούν περισσότερα στοιχεία για το γλυπτό της γειτονιάς βάσει των ερωτημάτων που κατέγραψαν, αλλά και ευρύτερα για την περιοχή. Ενδεικτικά, διερευνούν:

- Στοιχεία για τον γλύπτη
- Άλλα έργα του
- Πληροφορίες για το θέμα ή το πρόσωπο που απεικονίζει το έργο.
- Από ποιον παραγγέλθηκε το γλυπτό, με ποια αφορμή. Πότε τοποθετήθηκε. Ποια είναι η ιστορία του.
- Πώς πήραν το όνομά τους οι γύρω οδοί, η πλατεία, το πάρκο, η γειτονιά (Αμπελόκηποι, Πατήσια, Βύρωνας...)
- Επαναφέρουν τον κατάλογο με τα ονόματα των δρόμων που κατέγραψαν στις διαδρομές τους (1^ο εργαστήριο). Είναι ονόματα ανθρώπων, τόπων, λουλουδιών; Ιστορικές ημερομηνίες; Μάχες;
- Ποιος αποφάσισε για τον ονομασία τους; Γιατί; Πώς η πόλη τους / η περιοχή τους τιμά την ιστορική μνήμη;
- Σήμερα, τα παιδιά, ποιο όνομα θα έδιναν σε ένα δρόμο ή μια πλατεία; Για ποιους λόγους; Κάθε παιδί αιτιολογεί την πρότασή του. Οι προτάσεις καταγράφονται.

(Αν υπάρχει χρόνος) Ακολουθεί μυστική ψηφοφορία με την αναγραφή δυο ονομασιών από κάθε παιδί. Προκειμένου να επιλέξουν, ανάμεσα στις δυο ονομασίες που επικρατούν, κάνουν διαβούλευση με ανάπτυξη επιχειρημάτων.

Δ.2. Χαρτογράφηση με τα πρώτα ερωτήματα για τον δημόσιο χώρο (35')

Με οδηγό τα στοιχεία από την περιήγησή τους, την πρόχειρη επιτόπια χαρτογράφηση και τον χάρτη της περιοχής που αναζητούν στο Google Earth, σχεδιάζουν σε χαρτί του μέτρου έναν νέο χάρτη με επίκεντρο το γλυπτό ή το μνημείο. Γύρω του χαρτογραφούνται η πλατεία ή το πάρκο και οι δρόμοι που το περιστοιχίζουν. Εναλλακτικά ετοιμάζουν μακέτα επαναχρησιμοποιώντας άχρηστα υλικά. Τοποθετούν όλα τα στοιχεία που έχουν συγκεντρώσει. Γράφουν σε μικρά χρωματιστά χαρτιά που θα κόψουν σε σχήματα της προτίμησής τους τις παρατηρήσεις τους,

τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους, αποτελέσματα της έρευνάς τους, αξιολογικές κρίσεις και προβληματισμούς.

Προσθέτουν μικρά αποσπάσματα από ποιήματα, μαρτυρίες, βιβλία που νομίζουν ότι ταιριάζουν.

Με αυτόν τον τρόπο, οργανώνεται σταδιακά η εποπτεία από την έρευνα των μαθητών/τριών, που θα επιτρέψει τη διατύπωση κριτικών ερωτημάτων για την ποιότητα του δημόσιου χώρου. Ο χάρτης αυτός παραμένει αναρτημένος εμπλουτίζεται με νέα στοιχεία (για τον φωτισμό, τους διαφορετικούς επισκέπτες, τις χρήσεις του κ.λπ.).

Αξιολόγηση εργαστηρίου (5΄)

Τα παιδιά συζητούν το πόσο συμμετείχαν στις ομαδικές δραστηριότητες. Γιατί ήταν σημαντική η συμβολή όλων στην παραγωγή του χάρτη ή της μακέτας; Σε τι βοήθησε η οργάνωση όλων των στοιχείων της έρευνάς τους στον χάρτη ή τη μακέτα;

5^ο Εργαστήριο

2 διδακτικές ώρες

Από το γλυπτό στον δημόσιο χώρο

Ε.1. Από το γλυπτό στον δημόσιο χώρο (25')

Έχοντας ήδη ανοίξει το βλέμμα τους στον δημόσιο χώρο, οι μαθητές/ήτριες συζητούν τι σημαίνει.

- Το γλυπτό που γνώρισαν είναι ιδιοκτησία κάποιου ανθρώπου; Ποιος/ ποιοι πήρε/ πήραν την απόφαση να τοποθετηθεί εκεί;
- Η πλατεία ή το πάρκο που επισκέφτηκαν σε ποιον ανήκει; Έχει δικαίωμα να πάει καθένας εκεί;
- Τι σημαίνει η λέξη δημόσιος; (δήμος, δημοτικό, δημόσιο σχολείο...).
- Χρησιμοποιούν δημόσιους χώρους; Καταγράφουν ποιους: πεζοδρόμια, δρόμους, αυλή του σχολείου, πάρκα, πλατείες, παιδική χαρά...
- Με αφορμή την παιδική χαρά, την πλατεία, το πάρκο συζητούν για τον δημόσιο χώρο ως χώρο συνύπαρξης, συναναστροφής, επικοινωνίας, δημιουργίας σχέσεων.
- Ποια προβλήματα διαπίστωσαν στον δημόσιο χώρο γύρω από το γλυπτό που επισκέφτηκαν;
Ο/η εκπαιδευτικός δείχνει στα παιδιά τις φωτογραφίες που ακολουθούν, προκειμένου να προβληματιστούν σχετικά με τους βανδαλισμούς.
- Ποιος είναι υπεύθυνος για την ποιότητα του δημόσιου χώρου; Ποια είναι η ευθύνη των υπηρεσιών και ποια εκείνων που τον χρησιμοποιούν;
- Τι σημαίνει «ποιότητα ζωής στη γειτονιά, στην πόλη»; Για ποιους, από ποιους και με τι κριτήρια ορίζεται αυτή η «ποιότητα ζωής»;

Κυβέλη, Ναταλία Μελά. Πνευματικό Κέντρο δήμου Αθηναίων
Δίπλα η Κυβέλη βανδαλισμένη

Κωστής Παλαμάς, Βάσος Φαληρέας. Πνευματικό
Κέντρο δήμου Αθηναίων. Το γλυπτό μωτζουρωμένο.

Ε.2. Γκράφτι: βανδαλισμός του δημόσιου χώρου ή τέχνη (60')

*Προσευχηθείτε για μας, Π. Τσάκωνας.
Ομόνοια. Παραλλαγή του έργου Χέρια
που προσεύχονται, του Albrecht
Dürer.*

Ένα σημαντικό ζήτημα για την πόλη

Τα παιδιά, κατά την επίσκεψή τους στο γλυπτό της γειτονιάς., αλλά και τις διαδρομές τους, πιθανότατα έχουν ήδη καταγράψει και φωτογραφίσει γκράφιτι, συνθήματα και μπογιές, τόσο στα έργα τέχνης και τα βάντα τους, όσο και σε τοίχους. Στην τάξη εκτυπώνουν τις φωτογραφίες, τις οργανώνουν, σχολιάζουν το περιεχόμενό τους (πολιτικά συνθήματα, εκφράσεις αγάπης, εκφράσεις μίσους, υπογραφές, ποδοσφαιρικά μηνύματα, καλλιτεχνικά γκράφιτι). Ακολουθεί δομημένη συζήτηση γύρω από το ζήτημα.

Σημείωση:

Γκράφιτι είναι κείμενα, ζωγραφιές ή συνθήματα που γράφονται σε τοίχους της πόλης ή σε άλλες επιφάνειες, σε δημόσιους χώρους (για παράδειγμα, σε βάσεις αγαλμάτων). Προέρχεται από το ιταλικό ρήμα graffiare που σημαίνει χαράσσω. Το "tag" είναι η υπογραφή που γίνεται με σπρέι ή μαρκαδόρο.

Δομημένη συζήτηση

Στη συζήτηση τίθεται το ζήτημα των ορίων ανάμεσα στο γκράφιτι-βανδαλισμό και στο καλλιτεχνικό γκράφιτι.

Ο/η εκπαιδευτικός και οι μαθητές/ήτριες συγκεντρώνουν φωτογραφίες από σημαντικά καλλιτεχνικά γκράφιτι, όπως του περίφημου βρετανού Banksy

(<https://el.wikipedia.org/wiki/Banksy>), καλλιτέχνη που έχει καταφέρει να διατηρήσει των ανωνυμία του, φιλοτεχνώντας όμως πολλά γκράφιτι στη Μεγάλη Βρετανία με κοινωνικό και πολιτικό μήνυμα. Πολύ ωραία παραδείγματα γκράφιτι υπάρχουν και στην Ελλάδα, όπως το έργο στην Ομόνοια «Προσευχηθείτε για μας» που αντιστρέφει γνωστό έργο του Albrecht Durer «Χέρια που προσεύχονται»

([https://en.wikipedia.org/wiki/Praying_Hands_\(D%C3%BCrer\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Praying_Hands_(D%C3%BCrer))). Ο καλλιτέχνης Π. Τσάκωνας επιλέγει να αντιστρέψει την κατεύθυνση προς την οποία προσεύχονται τα χέρια. Τα κατευθύνει προς τη γη, αντί προς τον ουρανό.

(<http://news.in.gr/culture/article/?aid=1231132196>)

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να δείξει σε διαφάνειες γκράφιτι που πυροδοτούν το ενδιαφέρον για συζήτηση, τόσο τα καλλιτεχνικά, όσο και αυτά που υποβαθμίζουν φανερά το δημόσιο χώρο. Μπορεί να δείξει και γκράφιτι που κινούνται σε μια ενδιάμεση ζώνη.

Κατόπιν οι μαθητές/ήτριες κάθονται σε κύκλο και γίνεται η συζήτηση.

Ενδεικτικές ερωτήσεις:

- Υπάρχουν γκράφιτι από αυτά που είδαμε που κατά τη γνώμη σας αναβαθμίζουν την αισθητική της πόλης;
- Ποιες ποιότητες πρέπει να έχει ένα τέτοιο γκράφιτι; Ας παρατηρήσουμε καλύτερα ένα που σας αρέσει (με βάση μια διαφάνεια ή εκτύπωση, ή με ανάκληση εικόνας από περίπατο).
- Ποιος αποφασίζει αν και πότε θα δημιουργηθεί ένα γκράφιτι σε έναν δημόσιο χώρο; Πιστεύετε ότι γίνεται διαγωνισμός; Θα πρέπει να υπάρχει κεντρική απόφαση και να είναι οργανωμένη διαδικασία ή είναι καλύτερα να αφήσουμε όλους τους ανθρώπους που θέλουν να εκφραστούν ελεύθερα; (προτείνεται η ανάπτυξη επιχειρημάτων για κάθε περίπτωση)
- Τι νομίζετε ότι εκφράζουν τα γκράφιτι-μουντζούρες, ή τα γκράφιτι-συνθήματα πάνω σε έργα τέχνης, μνημεία, κτήρια;
- Γιατί επιλέγει, άραγε, ένας άνθρωπος (ή μια ομάδα) να εκφράσει τη διαμαρτυρία του, τις απόψεις του, το θυμό του και την οργή του σε έναν τοίχο ή σε ένα έργο τέχνης;
- Σε ένα σχολείο ο διευθυντής έχει οργανώσει την εξής διαδικασία: όποιος μαθητής θέλει να κάνει γκράφιτι στο σχολείο, συνεννοείται μαζί του. Υπάρχει ειδικός τοίχος στην αυλή που προορίζεται για τα γκράφιτι των μαθητών/τριών. Πώς κρίνετε αυτή τη πρωτοβουλία;
- Πώς κρίνετε την πρωτοβουλία αντι-γκράφιτι των καταστημάτων στην οδό Πανδρόσου, στο Μοναστηράκι; Οι καταστηματάρχες ανάρτησαν στα μεταλλικά ρολά των καταστημάτων έργα που με θέμα την περιοχή και τα προϊόντα που πωλούνται εκεί. Τα έργα είναι εμποτισμένα με ειδική αντι-γκράφιτι μεμβράνη για αποφυγή επεμβάσεων με χρώματα και για εύκολο καθαρισμό. Θα μπορούσαν να υπάρξουν ανάλογες πρωτοβουλίες αλλού; (βλ. σχετικά στο <http://www.athina984.gr/2016/06/21/ikastiki-paremvasi-mnimes-tou-dromou-stin-odo-pandrosou/>)
- Πώς κρίνετε την πρωτοβουλία εξωραϊσμού κτηρίων της πόλης με καλλιτεχνικά γκράφιτι των Atenistas; ((βλ. σχετικά στο <http://www.elculture.gr/blog/article/street-art-%CE%B5%CF%80%CE%AD%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1-atenistas/>)

Σημείωση: Ο όρος βανδαλισμός προήλθε από τους Βανδάλους, λαό με γερμανική προέλευση. Σε κάθε εκστρατεία τους, στους τόπους που κατακτούσαν, κατέστρεφαν μνημεία και έργα

τέχνης. Κατέστρεφαν κυρίως αγάλματα, σπάζοντας τις μύτες και τα αυτιά τους· πίστευαν ότι τα αγάλματα είχαν ψυχή, και ότι καταστρέφοντάς τα σημεία αυτά η ψυχή δεν μπορούσε πια να μπαινοβγαίνει στο άγαλμα.

Ε.3. Άλλες φθορές (20')

Ανθρώπινες παρεμβάσεις στη διάρκεια συγκρούσεων

Κατά τη διάρκεια πολέμων πολλά μνημεία πληγώνονται ή καταστρέφονται, είτε από τη χρήση όπλων και τους βομβαρδισμούς, είτε από τον στρατό που καταλαμβάνει μια περιοχή. Οι μαθητές/ήτριες συζητούν το ερώτημα: Γιατί σε πολλές περιπτώσεις ο στρατός που καταλαμβάνει μια περιοχή καταστρέφει μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς; Ο/η εκπαιδευτικός φέρνει σε συζήτηση τη σχέση της λέξης *μνημείο* με τη *μνήμη*. Καταστρέφοντας το μνημείο του ηττημένου, του στερείς τη μνήμη του, το σύμβολο της ιστορίας του.

Σημείωση:

Μνημείο και μνήμη

Το μνημείο είναι μια κατασκευή, κυρίως αρχιτεκτονική ή γλυπτή, που δημιουργήθηκε για να τιμά και να κρατά στη μνήμη των ανθρώπων κάποιο πρόσωπο ή γεγονός. Δεν είναι, όμως, μόνο αυτό. Μνημείο χαρακτηρίζεται επίσης κάθε κτήριο που θεωρείται αξιόλογο από άποψη αρχαιολογική, ιστορική ή αισθητική, καθώς και κάθε αξιόλογο ανθρώπινο δημιούργημα που διακρίνεται ανάμεσα στα όμοια ή στα σύγχρονά του και εντυπωσιάζει. Γενικότερα, στην έννοια του μνημείου περιλαμβάνεται και κάθε δείγμα της ανθρώπινης δραστηριότητας που διασώθηκε από προηγούμενες εποχές (ιστορικό μνημείο).

Πηγή: Λεξικό της Κοινής Ελληνικής, Πύλη για την ελληνική γλώσσα, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/o5rfx5>.

Για τον εμπλουτισμό της συζήτησης, προτείνεται να δουν τις παρακάτω φωτογραφίες: Καταστροφή αγαμάτων σε Μουσείο του Ιράκ, 2015, εφημερίδα «Τα Νέα». Διαθέσιμη στο <http://nstatic.tanea.gr/files/temp2/fd23ea8640b65d7c26f40f944f1f41cf2b3cb4173b5c405447d2dff10eda92dd.jpg>

Καταστροφή της αρχαίας πόλης Παλμύρα, στη Συρία, 2015, netnews.eu. Διαθέσιμη στο <http://netnews.eu/wp-content/uploads/2015/10/giati-to-isis-katastrefei-arxaiotites-palmyra-20151005.jpg>

Σημείωση:

Η Δρέσδη, γερμανική πόλη με μεγάλη ιστορία, βομβαρδίστηκε από τους Συμμάχους το 1945, προς το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η επίθεση κρίθηκε απαραίτητη για την έκβαση του πολέμου και τη νίκη κατά των ναζιστικών στρατευμάτων. Όμως, ισοπεδώθηκε μεγάλο μέρος της πόλης και όλα τα μνημεία της, κάτι που δεν ήταν αναγκαίο.

Μια χαρακτηριστική φωτογραφία διαθέσιμη στο

https://en.wikipedia.org/wiki/Bombing_of_Dresden_in_World_War_II#/media/File:Fotothek_d_f_ps_0000010_Blick_vom_Rathausturm.jpg

Η καταστροφή γίνεται αφορμή μνήμης και συμφιλίωσης: Ο καθεδρικός μεσαιωνικός ναός του Κόβεντρι, σε μια βιομηχανική πόλη κοντά στο Λονδίνο, καταστράφηκε στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο από τη ναζιστική αεροπορία. Είναι ένας μάρτυρας καταστροφής, όπως και πολλά άλλα μέρη της Ευρώπης. Ωστόσο, η περιοχή έχει μετατραπεί σε τόπο μνήμης και σε υπόσχεση συμφιλίωσης, με την ανοικοδόμηση του καθεδρικού ναού, ώστε να αποτελέσει χώρο μνήμης. Περισσότερα στοιχεία στον ιστότοπο Κοινές Ιστορίες, στο

<http://www.he.duth.gr/sharedhistories/index.php/contents/human-rights-in-the-history-of-art/living-together-in-dignity>

Αξιολόγηση εργαστηρίου (5΄)

Οι μαθητές/ήτριες αναστοχάζονται τη διαχείριση του αμφιλεγόμενου ζητήματος του γκράφιτι, με την αναφορά σε υπέρ και κατά και αν νιώθουν πιο έτοιμοι να διαχειρίζονται συγκρουσιακά ζητήματα. Επίσης αν τώρα σκέφτονται αν αναλάβουν πρωτοβουλίες για την προστασία των μνημείων και των δημόσιων χώρων ή να συμμετέχουν σε αυτές.

Δυνατότητα επέκτασης σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό των εικαστικών

Οι μαθητές και οι μαθήτριες πειραματίζονται και ερευνούν

- Οι μαθητές/ήτριες φιλοτεχνούν ένα γλυπτό, χρησιμοποιώντας υλικά από συσκευασίες και άλλα άχρηστα αλλά ανθεκτικά υλικά, και το τοποθετούν σε κάποιο χώρο του σχολείου (λ.χ., σε διάδρομο, στην αυλή, στην αίθουσα εκδηλώσεων, με πινακίδα και συνοδευτικά κείμενα που να καθιστούν σαφές ότι πρόκειται για έργο τέχνης μαθητών).
- Παρατηρούν μέρα με τη μέρα τις αντιδράσεις των μαθητών/τριών και ελέγχουν την κατάσταση του γλυπτού. Υπάρχουν φυσικές φθορές ή ηθελημένες;
- Παρατηρούν και ερευνούν τον «δημόσιο χώρο» του σχολείου: θρανία, καρέκλες, έδρες, τοίχους, σχολικό κήπο, κ.λπ. Πώς τους φέρεται η μαθητική κοινότητα;

6^ο Εργαστήριο

2 διδακτικές ώρες

ΣΤ.1. Συντήρηση και αποκατάσταση ...μια συνεχής μάχη (40')

I} Η επίδραση των ατμοσφαιρικών ρύπων στα μνημεία

Για να γίνει ορατή η επίδραση των ατμοσφαιρικών ρύπων, οι μαθητές/ήτριες υλοποιούν τα πειράματα που ακολουθούν. Το αποτέλεσμά τους δεν είναι άμεσα ορατό, γι' αυτό θα χρειαστεί να διατεθεί από ένα 5λεπτο όταν η διαδικασία θα έχει ολοκληρωθεί.

- *Το πείραμα με τη βαζελίνη*

Υλικά: βαζελίνη, χοντρό χαρτόνι, ψαλίδι

Οι μαθητές/ήτριες σχεδιάζουν σε χοντρό χαρτόνι το σχήμα ενός γλυπτού και το κόβουν. Καλύπτουν τα χαρτόνια με βαζελίνη. Κρεμούν τα μισά από τα έργα τους μέσα στην τάξη και τα υπόλοιπα σε εξωτερικό χώρο.

Συγκρίνουν κατά τη διάρκεια δύο εβδομάδων.

- *Το πείραμα με την κιμωλία*

Υλικά: κιμωλία, ξύδι, διαφανές γυάλινο δοχείο

Για να κατανοήσουν την επίδραση της όξινης βροχής, τοποθετούν σε γυάλινο δοχείο μια μεγάλη κιμωλία και την καλύπτουν με ξύδι. Την άλλη μέρα θα διαπιστώσουν τη φθορά της.

Παρακολουθούν το πολύ σύντομο βίντεο του Μουσείου Ακρόπολης (1'.15'') με θέμα τη συντήρηση Καρυάτιδας, διαθέσιμο στο

<https://www.youtube.com/watch?v=bwCNfQh8Woo&list=PLoT-0bLm8yRozrAvNkMIGHEqfRBoXeetP&index=5>

II} Οι μαθητές/ήτριες προσκαλούν στο σχολείο συντηρητή αρχαιοτήτων και έργων τέχνης ή οργανώνουν μια διαδικτυακή συζήτηση και συζητούν μαζί του για τη δουλειά του, τις δυσκολίες της, τις φθορές και τα είδη τους, τους τρόπους συντήρησης και αποκατάστασης των έργων έχοντας προετοιμάσει ερωτήσεις που τους απασχολούν.

Ο γιατρός των αγαλμάτων

Έτσι ονομάστηκε ο γλύπτης Πραξιτέλης Τζανουλίνος, με καταγωγή από την Τήνο. Οι μαθητές διαβάζουν τα αποσπάσματα από το άρθρο και συζητούν στην ομάδα γιατί του έδωσαν αυτό το όνομα.

<https://www.kathimerini.gr/opinion/interviews/816223/ta-agalmata-echoyn-ton-giatro-toys/>

Επίσης, εκτενή αποσπάσματα στον Οδηγό εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων (ο.π.).

Σημείωση: Η συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να συνδυαστεί με την ενότητα Δημιουργώ και Καινοτομώ– Δημιουργική Σκέψη και Πρωτοβουλία- Γνωριμία με επαγγέλματα/

ΣΤ.2. Ένας Οδηγός για τη γειτονιά (45΄)

Οι μαθητές/ήτριες, με επίκεντρο τον δημόσιο χώρο με τον οποίο ασχολήθηκαν καλούνται να δημιουργήσουν έναν «τουριστικό οδηγό».

Συζητούν και αποφασίζουν ποια στοιχεία χαρακτηρίζουν την περιοχή και την ιστορία της, τι θα έδειχναν σε κάποιον που δεν γνωρίζει τη γειτονιά, πώς θα τον βοηθούσαν να βρει τα σημεία ενδιαφέροντος και να κινηθεί από το ένα στο άλλο. Χωρίζονται σε ομάδες και μοιράζονται την εργασία πάνω στα σημεία ενδιαφέροντος.

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να τους δείξει τουριστικούς οδηγούς και να τους καθοδηγήσει στη συγγραφή σύντομων και σαφών κειμένων τα οποία να συνδυάζονται με σκίτσα, φωτογραφίες, χάρτες.

Για να οργανωθούν καλύτερα, συμπληρώνουν το φύλλο εργασίας 3 (Παράρτημα 3).

Αξιολόγηση εργαστηρίου (5΄)

Συζητούν αν και πώς η οργάνωση σε ομάδες τους/τις βοήθησε να πραγματοποιήσουν τον Οδηγό της γειτονιάς. Αν θεωρούν ότι ο Οδηγός της γειτονιάς είναι ένας καλός τρόπος επικοινωνίας και διάχυσης όσων ερεύνησαν.

.....

Εναλλακτικά εργαστήρια

Αν αποφάσιζες εσύ (1.30')

Η δραστηριότητα έχει μια σειρά από στάδια, όπου τα παιδιά καλούνται, ως υπεύθυνοι πολίτες της πόλης τους, να κάνουν προτάσεις και να πάρουν αποφάσεις.

A. Συζητούν τα ερωτήματα:

- Αν αποφάσιζες εσύ, πού θα τοποθετούσες ένα νέο γλυπτό;
- Για ποιους λόγους; (με επιχειρήματα)
- Υπόδειξε το σημείο στον χάρτη της γειτονιάς.
- Ποιο θα είναι το θέμα του;
- Πώς το σκέφτηκες;
- Έχει κάποια σχέση με τον χώρο που προτείνεις;

Ο/η εκπαιδευτικός καταγράφει όλες τις προτάσεις σε χαρτί του μέτρου και το τοποθετεί σε σημείο ορατό από όλους τους/τις μαθητές/ήτριες.

B. Επιλέγουν μία από τις προτάσεις:

Οι μαθητές/ήτριες, σε ομάδες, συζητούν τις προτάσεις. Κάθε παιδί αναπτύσσει επιχειρήματα για την επιλογή του. Η κάθε ομάδα καταλήγει σε μια πρόταση για χώρο και θέμα. Συζητούνται οι προτάσεις όλων των ομάδων, εξετάζονται τα επιχειρήματα, η καταλληλότητα και η προσβασιμότητα των σημείων αυτών. Με ψηφοφορία, αποφασίζουν.

Γ. Κατασκευή γλυπτών

Όλοι/όλες οι μαθητές/ήτριες, ατομικά ή σε μικρές ομάδες, κατασκευάζουν γλυπτά με το θέμα που έχει επιλεγεί. Κάθε γλυπτό συνοδεύεται από την πινακίδα του, με στοιχεία για το έργο και τον δημιουργό ή τους δημιουργούς του.

Δ. Εργασία σε ομάδες, τελικά βήματα

Οι μαθητές/ήτριες χωρίζονται σε πέντε ομάδες με διαφορετικές εργασίες.

1. Επιτροπή επιλογής έργου. Τα μέλη της επιχειρηματολογούν για κάθε έργο και καταλήγουν σε τελική πρόταση. Τα υπόλοιπα έργα τοποθετούνται στον «κήπο των αγαλμάτων», ένα πάρκο της γειτονιάς.
2. Ομάδα διαμόρφωσης του χώρου (αρχιτέκτονες τοπίου): φωτισμός, πράσινο, βάζο, πρόσβαση, κ.λπ.
3. Ομάδα διαμόρφωσης του «κήπου των αγαλμάτων».

4. Ομάδα οργάνωσης εγκαινίων: αφίσες, προσκλήσεις, ραδιοφωνικό σποτ, φυλλάδιο ενημέρωσης κατοίκων.
5. Ομάδα οργάνωσης γνωριμίας με όλα τα γλυπτά του «κήπου των αγαλμάτων» με παιχνίδι θησαυρού. Οι ομάδες παρουσιάζουν τη δουλειά τους. Προτείνεται να προσκαλέσουν στην παρουσίαση μαθητές/ήτριες άλλων τάξεων και γονείς.

.....

Πώς οργανώνεται μια καμπάνια; (1.30')

Πώς μπορούν οι μαθητές/ήτριες να ενεργοποιήσουν όλα τα παιδιά του σχολείου, τους γονείς τους, τη γειτονιά, προς την κατεύθυνση της προστασίας των δημόσιων χώρων;
Η καμπάνια οργανώνεται όταν η σχολική ομάδα θα έχει ήδη αρκετές γνώσεις για το θέμα, ώστε να μπορεί να το υποστηρίξει.

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους/τις μαθητές /ήτριες να πουν σε μια πρόταση τι θέλουν να υποστηρίξουν. Το μήνυμα θα πρέπει να είναι ξεκάθαρο και να παραπέμπει άμεσα στο θέμα. Τα παιδιά επιλέγουν. Μπορούν να ρωτήσουν τους/τις μαθητές /ήτριες μιας άλλης τάξης ποια πρόταση τους κεντρίζει περισσότερο το ενδιαφέρον και παράλληλα δίνει το στίγμα της καμπάνιας.

Στη συνέχεια αναπτύσσουν σε μια μικρή παράγραφο το θέμα, τη θέση που υποστηρίζουν, τι ζητούν από τους αποδέκτες του μηνύματος.

Σκέφτονται πώς η καμπάνια θα τραβήξει την προσοχή όλων με πρωτότυπο και δημιουργικό τρόπο, προσέχοντας όμως η πρωτοτυπία να μην υποσκελίζει το μήνυμα.

Φιλοτεχνούν αφίσες, γράφουν δελτία Τύπου που στέλνουν σε ιστοσελίδες και έντυπα με τοπικό χαρακτήρα, γράφουν στην ιστοσελίδα ή στο blog του σχολείου, οργανώνουν πικετοφορία, κ.ά.

Με την ολοκλήρωση της καμπάνιας, αξιολογούν τα αποτελέσματά της και συζητούν τι θα έκαναν διαφορετικά σε μια νέα καμπάνια.

Πηγή: Γκόβας, Ν. & Κύρδη, Κ. (2015). Νοιάζομαι και Δρω. Εθελοντισμός – Αλληλεγγύη – Ενεργός Πολίτης. Αθήνα: Δεσμός και Ίδρυμα Λαμπράκη. Διαθέσιμο στο <http://noiazomaikaidrw.gr/eksoseis-noiazomai-kai-drw/>.

.....

7^ο Εργαστήριο

2 διδακτικές ώρες

Ζ.1. Ποια δράση θα αναλάβουμε για την πολιτιστική κληρονομιά της γειτονιάς μας; (45')

Για να υπάρξει μια σφαιρικότερη προσέγγιση και η μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή των μαθητών/τριών σε όλες τις φάσεις του σχεδιασμού και της υλοποίησης προτείνεται το πρόγραμμα να συνδεθεί με μια σειρά 7 Εργαστηρίων Δεξιοτήτων της 3^η Θεματικής Ενότητας «Ενδιαφέρομαι και Ενεργώ», στην οποία θα γίνει αναλυτική επεξεργασία των εννοιών του εθελοντισμού και του ενεργού πολίτη. Αυτός ο συνδυασμός θα φέρει την καλύτερη κατανόηση της προστασίας και της φροντίδας των δημοσίων αγαθών, θα ενισχύσει την ανάληψη πρωτοβουλιών και θα δώσει τη δυνατότητα για τον σχεδιασμό και την κλιμακωτή υλοποίηση της δράσης. Αν δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα, τότε σχεδιάζεται μια μονόωρη δράση εντός του σχολείου, που θα αφορά τη διάχυση του προγράμματος.

Είτε στη μία είτε στην άλλη περίπτωση τα παιδιά συζητούν στις ομάδες και προσπαθούν να απαντήσουν στα ερωτήματα:

Ποια δράση θα αναλάβουμε για την πόλη μας/για την ενημέρωση της σχολικής μας κοινότητας;

Πώς θα οργανώσουμε αυτή τη δράση;

Τι υλικά θα μας χρειαστούν;

Ποιος θα μας βοηθήσει;

Οι ομάδες ανακοινώνουν τις προτάσεις τους και ψηφίζουν. Επιλέγεται να υλοποιηθεί η δράση που συγκεντρώνει τις περισσότερες ψήφους. Πιθανές επιλογές: υιοθεσία ενός μνημείου, σήμανση ενός ανώνυμου μνημείου, καθαρισμός ενός δημόσιου χώρου ...

Άλλες προτάσεις

- Καμπάνια ενημέρωσης των κατοίκων για την ιστορία της πλατείας
- Περίπατος μνήμης και πολιτισμού για τους γονείς και τους κατοίκους, με ξεναγούς τα παιδιά, με στόχο τη γνωριμία και την ευαισθητοποίηση για την προστασία από βανδαλισμούς
- Οργάνωση, με πρόσκληση στη γειτονιά, ημέρας φροντίδας του χώρου και ενημέρωσης
- Κυνήγι θησαυρού στα υπαίθρια γλυπτά, μνημεία, δημόσιους χώρους και αξιόλογα σημεία της γειτονιάς
- Δημιουργία και διανομή ενημερωτικού φυλλαδίου

- Οργάνωση στο σχολείο ενημερωτικής συνάντησης ή/και δραστηριοτήτων για τους βανδαλισμούς και την υποβάθμιση του δημόσιου χώρου, σε συνεργασία με τοπικούς φορείς, την οικεία δημοτική κοινότητα, επιστήμονες, καλλιτέχνες
- Δημιουργία ραδιοφωνικής εκπομπής στο European School Radio
- Δημιουργία βίντεο ή φωτοκόμικ και διάδοσή του στη σχολική και την ευρύτερη κοινότητα

Βασική πηγή:

Δημοπούλου, Μ., Κύρδη, Κ. και Σβορώνου, Ε. (2018). *Το Παιδί, η Πόλη και τα Μνημεία. Οδηγός εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Τεχνόπολις Δήμου Αθηναίων και Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς. Διαθέσιμο στο <https://kids4thecity.gr/odigos-programmatos/>

Z.2. Τελική Αξιολόγηση συνολικά των 7 εργαστηρίων.

Κριτικός αναστοχασμός στον κύκλο της ολομέλειας της τάξης

Αναστοχαζόμαστε με άξονα το portfolio μας (45΄)

Για τον τελικό αναστοχασμό αφιερώνεται ολόκληρη η διδακτική ώρα, κατά την οποία τα παιδιά συμπληρώνουν τη ρουμπρίκα περιγραφικής αυτο-αξιολόγησης και ξεφυλλίζουν τα υλικά που περιλαμβάνονται στο portfolio τους. Διατυπώνουν κρίσεις για την πληρότητα του φακέλου τους, για τις δυσκολίες που συνάντησαν κατά τις δραστηριότητες, για το ποιες δραστηριότητες τους άρεσαν περισσότερο και ποιες λιγότερο. Αναλογίζονται τι σκέφτονταν και τι ήξεραν για το θέμα όταν ξεκίνησε το πρόγραμμα και πόσα έχουν μάθει από εκείνη την ώρα. Τι νομίζουν ότι μπορούν να κάνουν τώρα καλύτερα; Γιατί είναι σημαντικός ο δημόσιος χώρος; Τι μπορούν τώρα να κάνουν καλύτερα για τη φροντίδα και την προστασία του; Γιατί είναι σημαντικά τα υλικά στοιχεία του πολιτισμού, όπως τα γλυπτά και τα μνημεία; Τι μπορούν τώρα να κάνουν καλύτερα για την προστασία τους; Γιατί είναι σημαντικό να αγωνίζονται για την προστασία κάθε μνημείου, τοπικά και παγκόσμια;

Φύλλο Αυτο-αξιολόγησης μαθητή /τριας

1. Αυτό που μου άρεσε περισσότερο ήταν... Επειδή....
2. Το σημαντικότερο που έμαθα είναι ...
3. Μου φάνηκε δύσκολο....
4. Με κούρασε...
5. Χρειάστηκα βοήθεια για να κάνω....
6. Ένοιωσα χαρά όταν κάναμε τη δραστηριότητα...
7. Μου κίνησε την περιέργεια.....
8. Θα ήθελα να ξανακάνουμε αυτό το παιχνίδι/δραστηριότητα/ ζωγραφιά ή να ξαναδούμε το βίντεο....
9. Αυτό που μου άρεσε όταν δούλευα με την ομάδα/ζευγάρι μου ήταν..... γιατί....
10. Αυτό που με δυσκολεύει όταν δουλεύουμε σε ομάδες είναι..... γιατί....
11. Οι 5 λέξεις που θα έλεγα για όσα κάναμε είναι...
12. Την επόμενη φορά ...θα ήθελα να κάνω/ να μάθω/ να ψάξουμε.....

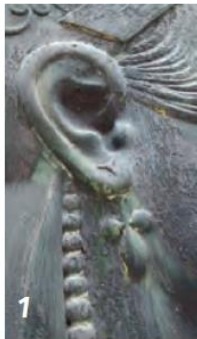
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Φύλλο παρατήρησης στο πεδίο

Ενδεικτικές ερωτήσεις

- Όνομα έργου
- Όνομα καλλιτέχνη
- Τι παριστάνει;
- Τι σε κάνει να αισθάνεσαι;
- Τι σε κάνει να σκέφτεσαι;
- Από τι υλικό είναι φτιαγμένο;
- Υπάρχει κάποια μικρή ταμπέλα;
- Διάβασέ την και συζήτησέ την με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σου.
- Πώς ονομάζεται η περιοχή όπου βρίσκεται το γλυπτό (πλατεία, πάρκο, γειτονιά).
- Κοίταξε γύρω σου τα ονόματα των οδών. Έχουν κάποια σχέση με το θέμα του γλυπτού;
- Γιατί νομίζεις ότι τοποθετήθηκε το γλυπτό στη θέση αυτή;
- Τι άλλο όνομα θα του έδινες;

Παρατήρησε τις λεπτομέρειες και φωτογράφησε κάποιες από αυτές. Δες τρία παραδείγματα.

- Υπάρχουν φθορές; Τι είδους; Από τι νομίζεις ότι προήλθαν;
- Τι θα πρότεινες;
- Πώς θα περιέγραφες το γλυπτό σε κάποιον που δεν το έχει δει;
- Δώσε φωνή στο γλυπτό.
- Τι βλέπει από τη θέση όπου βρίσκεται;
- Τι θα έβλεπε γύρω του αν θα μπορούσε να γυρίσει προς όλες τις κατευθύνσεις; Κάνε έναν κύκλο γύρω από το γλυπτό και στάσου σε διάφορα σημεία του. Κατάγραψε όσα βλέπεις.
- Αν ζωντάνευε, τι νομίζεις ότι θα έκανε; Πού θα πήγαινε;

Με την ομάδα σου αναπαραστήστε το γλυπτό και παρουσιάστε το στα άλλα παιδιά.

Δώστε τους χρόνο να σας «διορθώσουν», τοποθετώντας σας καλύτερα, σύμφωνα με το γλυπτό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Προσεγγίζοντας το γλυπτό ως έργο τέχνης

- Βάλε σε κύκλο μια από τις δυο λέξεις στα ακόλουθα ζεύγη ή τριάδες λέξεων που αντιστοιχούν, κατά τη γνώμη σου, στο γλυπτό:

Συμπαγές / Διάτρητο

Οριοθετημένο / Ρευστό

Βαρύ / Ανάλαφρο

Οριζόντια διάσταση/ Κάθετη διάσταση / Διαγώνια διάσταση

Γεωμετρικό / Πολυμορφικό

Καμπύλο / Αιχμηρό

Στατικό / Δυναμικό

Κίνηση / Ακίνησια

Ριζωμένο στη γη / Τείνει να πετάξει στον ουρανό

Παραστατικό / Αφηρημένο

Λεπτομέρειες / Αδρές φόρμες

Σοβαρό / Έχει χιούμορ

Νίκη / Ήττα

Λάμψη / Φθορά

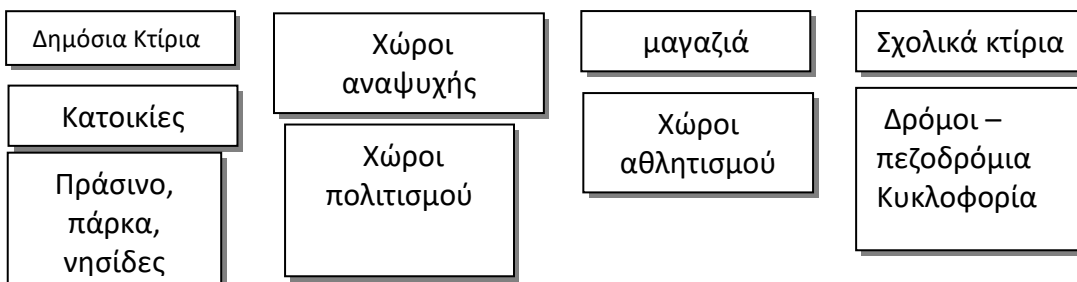
- Δώσε έναν δικό σου τίτλο στο έργο. Σκέψου δυο ή τρεις τίτλους και διάλεξε έναν. Αυτόν που δίνει εντελώς άλλο νόημα στο άγαλμα.
- Πώς θα φαινόταν αυτό το άγαλμα αν το τοποθετούσε ο καλλιτέχνης ανάποδα;
- Διάλεξε ένα άλλο σημείο της πλατείας όπου θα ταίριαζε καλύτερα, ή θα δημιουργούσε άλλη εντύπωση.
- Από τι υλικό είναι κατασκευασμένο το γλυπτό; Πώς θα ήταν αν ήταν κατασκευασμένο από γυαλί, πλέξιγκλας, μάρμαρο, χαλκό, πηλό, μπετόν, χαρτί;
- Δες το άγαλμα από όλες τις πλευρές. Ενδιαφέρθηκε ο καλλιτέχνης να φαίνεται πειστικό και ζωντανό από όλες τις πλευρές;
- Έχεις δικαίωμα να τοποθετήσεις άλλα δύο γλυπτά σαν «παρέα» σε αυτό το γλυπτό. Ποια θα διάλεγες (από αυτά που έχεις δει σε μουσεία και γνωρίζεις ή άλλα που φαντάζεσαι);
- Τι θα συνέβαινε αν δίπλα σε αυτό το γλυπτό τοποθετούνταν τέσσερα γλυπτά ακριβώς ίδια;
- Τι θα συνέβαινε αν η γύρω πλατεία γέμιζε από πολυκατοικίες; Από δέντρα; Από τσουλήθρες και κούνιες; Από σιντριβάνια; Ποιο σκηνικό ταιριάζει καλύτερα στο άγαλμα;
- Με τον αντίχειρα και τον δείκτη των δυο χεριών σου φτιάξε ένα κάδρο. Αιχμαλώτισε μια λεπτομέρεια του γλυπτού στο κάδρο. Ποια θα διάλεγες;

Και τώρα είσαι έτοιμος/η να βγάλεις χαρτί και μολύβι, να κάτσεις μπροστά στο άγαλμα και να γράψεις, για 5', τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τα ερωτήματα που γεννά το έργο αυτό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Φύλλο Εργασίας: «θετικά » και «αρνητικά » σημεία της γειτονιάς μας

Ομάδα: _____

Σημεία που εστιάζουν οι ομάδες την προσοχή τους «Θετικά» σημεία της γειτονιάς μας

1. Μας αρέσει το _____, γιατί
_____.
2. Μας αρέσει το _____, γιατί
_____.
3. Μας αρέσει το _____, γιατί
_____.

«Αρνητικά » σημεία της Γειτονιάς μας

4. Δεν μας αρέσει το _____, γιατί
_____.
  5. Δεν μας αρέσει το _____, γιατί
_____.
  6. Δεν μας αρέσει το _____, γιατί
_____.
- Θα επιλέγαμε να βελτιώσουμε πρώτο το .....

Ενδεικτικές δραστηριότητες για την περιγραφική αξιολόγηση

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να συμπληρώσει στον παρακάτω πίνακα ποιες δραστηριότητες θα αξιοποιήσει για την περιγραφική αξιολόγηση ανά δεξιότητα.

	Δεξιότητες	Δραστηριότητες προγράμματος
A1.	Δεξιότητες Μάθησης 21ου αιώνα (4cs)	
	Συνεργασία	
	Επικοινωνία	
	Κριτική σκέψη	
	Δημιουργικότητα	
A2.	Ψηφιακή μάθηση 21ου αιώνα	
	Συνδυαστικές Δεξιότητες Ψηφιακής τεχνολογίας, επικοινωνίας και συνεργασίας	
A3.	Παραγωγική μάθηση μέσω των τεχνών και της δημιουργικότητας	
B1.	Δεξιότητες της κοινωνικής ζωής	
	Πολιτειότητα	
	Προσαρμοστικότητα	
	Ανθεκτικότητα	
	Υπευθυνότητα	
Δ1.	Στρατηγική Σκέψη	
	Οργανωσιακή σκέψη	
	Μελέτη περιπτώσεων	
	Επίλυση προβλημάτων	

Καταγραφή προϊόντων για το portfolio μαθητή/-τριας

Ο/η εκπαιδευτικός σημειώνει τα υλικά ποιας /ποιων δραστηριότητας/τήτων του κάθε εργαστηρίου εισάγονται στο portfolio.

(Υπάρχουν προτάσεις στα εργαστήρια, δεν είναι όμως δεσμευτικές)

1^ο Ε.Δ./Α3/Δημιουργική έκφραση για τα βιώματα από τη γειτονιά τους.

2^ο Ε.Δ./

3^ο Ε.Δ./

4^ο Ε.Δ./

5^ο Ε.Δ./

6^ο Ε.Δ./

7^ο Ε.Δ./

